

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 911.3:711:316.4(477-25)

DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2020.02.030>

К.В. Мезенцев¹, Н.І. Провотар¹, М.В. Пальчук²

¹Київський національний університет імені Тараса Шевченка

²ДП «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст “ДІПРОМІСТО” імені Ю.М.Білокося

ПУБЛІЧНІ ПРОСТОРИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПАРТИСИПАТИВНОГО МІСЬКОГО ПЛАНУВАННЯ – ПРИКЛАД КИЄВА

Мета цієї статті – аналіз розподілу та ступеня репрезентації різних типів публічних просторів у різних планувальних зонах та зонах містобудівної цінності, а також виявлення особливостей впровадження засад партисипативного міського планування* у Києві. Публічні простори певною мірою є відображенням успішності розвитку міста. Їх розподіл у межах міста, створення нових, оновлення зумовлюють рівень просторової справедливості. Значну кількість досліджень присвячено вивченню публічних просторів міст США, Великої Британії, Німеччини, Австралії, Китаю, натомість недостатньо їх щодо пострадянських міст, зокрема міст України. У статті автори намагаються дати відповідь на питання, наскільки рівномірним та справедливим є розподіл публічних просторів у Києві. Підтверджується гіпотеза нерівномірності їх просторового розподілу. Шляхи подолання несправедливості у розподілі, доступності та якості публічних просторів пов'язані із залученням мешканців до міського планування. Тому другим ключовим питанням статті є оцінка впливу впровадження засад партисипативного міського планування на забезпеченість та якість публічних просторів Києва, зокрема аналіз місця та специфіки проектів публічних просторів у бюджеті участі міста залежно від їх розміщення за напрямом центр-периферія.

Ключові слова: публічний простір; зелений публічний простір; торговельно-розважальний центр; міське планування; просторова справедливість; партисипація; Київ.

K.V. Mezentsev¹, N.I. Provotar¹, M.V. Palchuk²

¹Taras Shevchenko National University of Kyiv

²State Enterprise Y.Bilokon Ukrainian State Scientific-Research Institute of Urban Design “DIPROMISTO”

PUBLIC SPACES THROUGH THE LENS OF PARTICIPATORY URBAN PLANNING – THE CASE OF KYIV

The aim of this paper is to analyze the distribution and degree of different types of public spaces representation in different planning zones and zones of urban value, as well as to reveal the peculiarities of the participatory urban planning implementation in the city of Kyiv. Public spaces are to some extent a reflection of the success of a city's development. Their distribution within the city, the creation of new ones, and renovation determine the level of spatial justice. A number of researches are devoted to the study of the urban public spaces in the United States, Great Britain, Germany, Australia, China, but not enough in relation to post-Soviet cities, including cities of Ukraine. The article tries to answer the question of how even and fair the distribution of public spaces in Kyiv is. The hypothesis of their injustice spatial distribution is confirmed. Ways to overcome the distributive injustice, uneven accessibility and quality of public spaces are linked to the dwellers involvement in urban planning. Therefore, the second key issue of the article is the assessment of the impact of the implementation of participatory urban planning on availability and quality of public spaces in Kyiv, in particular, the analysis of the role and peculiarities of public space projects in participatory budgeting in terms of their location by the center-periphery line.

Keywords: public space; green public space; mall, urban planning; spatial justice; participation; Kyiv.

---

* Партисипативне міське планування розглядається як планувальна парадигма, що передбачає залучення громади міста, його мешканців до процесів міського планування («партисипативний» – той, що має відношення до «партисипації», тобто участі громадян в міському плануванні.

Актуальність теми дослідження

Успішне місто повинне мати успішні публічні простори. Останні, в свою чергу, сприяють позитивним змінам у місті, що проявляється через посилення соціальної єдності його громади, зростання туристичної та інвестиційної привабливості міста, поліпшення умов і якості життя населення та, врешті-решт, виникнення підстав для мешканців пишатися своїм містом. Ключовими ознаками, що роблять публічні простори успішними, американський урбаніст В. Вайт називає їх доступність, залучення людей до активностей, комфортність та позитивний образ, а також «товариськість», коли через зустрічі людей забезпечується зростання соціальної взаємодії [1].

У цьому дослідженні публічний простір розуміється як доступний для всіх та динамічний простір для самовираження, відпочинку і спілкування. Серед міських публічних просторів найбільшу увагу зазвичай приділяють відкритим просторам – площам та паркам і скверам (зеленим просторам). У літературі широко аргументуються екологічні та соціальні переваги останніх. Перші передусім полягають в тому, що зелені публічні простори сприяють очищенню та зниженню температури повітря, зниженню шуму, поглинанню вуглецю, інфільтрації дощової води тощо, а другі – у тому, що сприяють поліпшенню психічного та фізичного здоров'я мешканців, підвищенню якості їхнього життя та відчуття безпеки, підтримці соціальної комунікації [2, 3, 4].

Поряд із традиційними публічними просторами окрема увага приділяється торговельно-розважальним центрам (ТРЦ), які в багатьох містах перебирають на себе функції публічних просторів, витісняючи із публічного життя міст зелені простори. Так, у містах, де інтенсивно виникають ТРЦ, спостерігається тенденція до скорочення відкритих публічних просторів, а їхня доступність стає неважливим фактором, оскільки люди мало потребують відкритих публічних просторів, незалежно від їхньої якості [5].

Як зелені публічні простори, так і ТРЦ розміщуються в містах нерівномірно, що зумовлює нерівність щодо їх доступності. Тому доцільно вести мову про справедливість їх розподілу та використання у містах, передусім соціальну справедливість [6], а зважаючи на роль зелених публічних просторів – екологічну [7] чи соціо-екологічну справедливість [2]. Якщо традиційно головний фокус екологічної справедливості зосереджується на нерівномірному розподілі джерел

токсичних викидів, сміттєзвалищ чи інших екологічних ризиків, то новий – на питаннях рівності доступу до зелених (публічних) просторів [3, 8].

Деякі дослідники зазначають, що поняття справедливості не повинне зводитися лише до рівномірного розміщення, а важливо його розширити за рахунок включення питань залучення всіх груп мешканців до процесів планування та прийняття рішень щодо публічних просторів [6], розподілу повноважень щодо прийняття рішень, інституційних умов, необхідних для розвитку та реалізації індивідуальних можливостей, колективного спілкування і співпраці [9].

Отже, нерівномірність розподілу та доступності публічних просторів у містах висуває на перший план необхідність врахування цього аспекту у міському плануванні. При цьому воно має враховувати інтереси громади, бути партисипативним, не обмежуватися лише формальними кількісними показниками забезпеченості та доступності.

Враховуючи вищесказане, основною метою статті є аналіз розподілу та ступеня репрезентації різних типів публічних просторів у планувальних зонах та зонах містобудівної цінності Києва, а також виявлення особливостей впровадження засад партисипативного міського планування. Головними дослідницькими завданнями є такі:

- 1) визначити наскільки рівномірним та справедливим є розподіл та ступінь репрезентації різних типів публічних просторів у Києві;
- 2) як впровадження засад партисипативного міського планування впливає на забезпеченість та якість публічних просторів.

Стан вивчення питання: просторова справедливість та залучення

Американська антропологиня С. Лоу визначила три виміри соціальної справедливості – дистрибутивну, процедурну та інтеракційну [6]. *Дистрибутивна справедливість* – це справедливе (рівномірне) розміщення публічних просторів у місті, зокрема по відношенню до різних соціальних груп; *процедурна справедливість* – справедлива інтеграція у процеси планування та прийняття рішень щодо публічних просторів всіх задіяних груп населення міста (зокрема найбільш вразливих); *інтеракційна справедливість* – якість міжособистісних відносин у специфічному місці, безпечна взаємодія людей, відсутність дискримінації [6].

Важливими індикаторами оцінки дистрибутивної справедливості є забезпеченість та доступність [10, 11]. Доступність може оцінюватися як з точки зору просторового розміщення (доступність в різних частинах міста, між центром і периферією, містом і приміською зоною тощо), так і для різних груп населення (з різним соціально-економічним статусом, доходами, віком, статтю, гендером, етнічною, расовою, релігійною приналежністю, міграційним походженням, особливими потребами тощо) [2, 3, 12].

Значну кількість досліджень присвячено перевірці гіпотези, що міські райони з низьким соціально-економічним статусом мають менше публічних просторів як за кількістю, так і за площею. Більшість дослідників сходяться на тому, що розподіл відкритих публічних просторів є несправедливим, а їхня доступність є вищою у районах з вищим соціально-економічним статусом [10, 13-18]. Пояснюють такий розподіл зазвичай неефективністю міського планування, зокрема його спрямованістю зверху вниз, забюрократизованістю тощо [17].

Інша група досліджень зосереджує увагу на нерівномірності розподілу публічних просторів за різними частинами міста, де також загалом підтверджується гіпотеза нижчого рівня їх забезпечення та доступності у периферійних районах (наприклад, [19]). Цікавими є результати дослідження публічних просторів у периферійній частині Києва, в результаті яких виявлено, що їх характер пов'язаний зі зміною соціальної структури жителів, а найістотніший вплив на еволюцію публічних просторів периферії Києва має будівництво нового житла, де купують квартири люди молодого віку з високим соціальним статусом для постійного проживання [20].

Дослідники публічних просторів наголошують на необхідності розглядати відкриті публічні простори в системі планування як один з пріоритетів міського розвитку, збільшуючи їхню кількість та підвищуючи якість, як на рівні міста, так і міських районів [5, 21]. Шляхи подолання несправедливості у розподілі, доступності та якості публічних просторів пов'язують із залученням мешканців до міського планування. У процесі планування мають брати участь (консультувати та бути інтегрованими у планування і прийняття рішень) всі мешканці, незалежно від віку, культурних особливостей, статі чи соціального статусу [2], тобто важливою є реалізація й другого виміру соціальної справедливості у містах – про-

цедурної (за [6]).

Партисипативний підхід до міського планування, крім захисту інтересів громадян, сприяє підвищенню їх відповідальності, залучає їх «слухати» різноманітність думок і, таким чином, сприяє взаєморозумінню, підвищує легітимність рішень [22]. Надалі мешканці більшою мірою ідентифікують себе зі створеними чи оновленими публічними просторами (публічні простори стають «їхніми»), відчують відповідальність за них [23].

Водночас залучення громадян не варто розглядати як панацею від будь-яких проблем [22], партисипація викликає й певні застереження. Зокрема, висловлюються думки, що не всі соціальні групи рівною мірою залучаються, а відповідно не всі інтереси (так звані «тихі голоси») будуть враховані. Також можливим є певне розчарування залучених осіб у зв'язку із значно більшими очікуваннями, що знижує їхню подальшу активність аж до відмови від участі [22].

Аналіз інтеракційного аспекту соціально-просторової справедливості передбачає вивчення особливостей міжособистісної взаємодії з точки зору специфіки повсякденних практик перебування та активностей у конкретних публічних просторах міста, існування ризиків та загроз етнічної, расової, гендерної та іншої дискримінації в процесі їх використання.

У цьому дослідженні ми зосередимо увагу на дистрибутивному та процедурному аспектах соціально-просторової справедливості щодо забезпеченості публічними просторами Києва та залучення мешканців до їх створення і використання, натомість інтеракційний аспект потребує окремого дослідження на прикладі конкретних кейсів.

Виклад основного матеріалу

Публічні простори у міському плануванні: український контекст

У чинних ДБН «Планування і забудова територій» використовуються терміни «*громадський центр*» та «*громадський простір*». Перший визначається як територія концентрованого розміщення закладів та підприємств обслуговування населення, адміністративних будівель у планувальній структурі населеного пункту [24, с. 5]. В контексті публічних просторів для реалізації комунікативної функції це, зокрема, передбачає «формування розвинутих пішохідних зон (відкритих площ, пішохідних вулиць)». Громадський простір «формується на основі єдиної пішохідної зони, що забезпечує взаємозв'язок об'єктів

центру, безперервність пішохідних комунікацій в межах всіх складових комплексу, зручність підходів до зупинок транспорту та озеленених рекреаційних майданчиків» (тобто зелених публічних просторів) [24, с. 32]. У такому тлумаченні громадський центр та громадський простір є частковими випадками публічного простору. Зелені публічні простори розглядаються як елементи просторової структури міста у складі ландшафтних та рекреаційних територій.

Отже, поняття «публічний простір» за своїм змістом частково перетинається з вживаними у містобудівній термінології поняттями «громадський центр», «громадський простір» і «ландшафтні та рекреаційні території».

Основними стейкхолдерами міського планування у контексті розвитку публічних просторів є міська влада, громада та представники бізнесу. При цьому громадянське суспільство є слабким і недостатньо інституціоналізованим, що значною мірою пов'язано з відсутністю довіри до органів влади та неурядових організацій, фрагментації й «скромності» громадської активності, невіри в її ефективність. Міські мешканці в основному є «спостерігачами», а не «активними гравцями» у міському плануванні [25]. Україна, як і більшість пострадянських країн, знаходяться на другому ступені сходинок партисипації американської дослідниці Ш. Арнстайн (токенізм) [26]: відносно розвинена мережа неурядових організацій, що виконують консультативні/дорадчі функції, але без ефективної участі громадян у процесі прийняття рішень. Проте неофіційні (офіційно незареєстровані) громадські рухи та місцеві ініціативи є більш ефективними в досягненні поставлених цілей. В останнє десятиріччя соціальні мережі стимулювали громадянський (міський) активізм [25].

Дистрибутивна справедливість: розподіл та ступінь репрезентації різних типів публічних просторів у планувальних зонах та зонах містобудівної цінності Києва

Питання розміщення та забезпеченості мешканців публічними просторами в Києві розглядалися у низці попередніх досліджень [27, 28, 29]. У цій роботі увагу зосереджено на розподілі та ступені репрезентації відкритих публічних просторів та ТРЦ у розрізі планувальних зон міста та за зонами містобудівної цінності.

Стосовно планувальних зон найвищим ступенем репрезентації різних типів публічних

просторів характеризується Центральна зона (*рис. 1*). Саме тут розташовані практично всі площі, які виконують функції публічних просторів Києва. Високий ступінь репрезентації ТРЦ зумовлений потужним потоком потенційних споживачів та туристичним шопінгом.

Північна планувальна зона характеризується переважанням ТРЦ, які розташовані переважно вздовж Оболонського проспекту та у частині, що межує із Центральною зоною. Для неї характерна висока концентрація транспортних за функціональним типом площ, що обумовлено початком освоєння території для житлового будівництва з 1970-х років (наприклад, Мінський масив, масив Виноградар). Південна та Західна планувальні зони характеризуються переважанням ТРЦ, які сконцентровані у житлових масивах Теремків, Чокотівки, Борщагівки. Площі належать до транспортного функціонального типу.

У Північній Лівобережній планувальній зоні, що почала освоюватись для житлового будівництва з 1960-х років, переважають ТРЦ, будівництво яких зумовлене необхідністю створення альтернативних загальноміських центрів на лівому березі. Як правило, вони розміщуються у зоні транспортних вузлів та основних магістралей. У Східній планувальній зоні, що перебуває в активному містобудівному освоєнні з кінця 1980-х рр., продовжується інтенсивне житлове будівництво, у тому числі на колишніх промислових територіях, і формується нова планувальна структура, орієнтована на житлову забудову. Переважання ТРЦ у структурі публічних просторів зумовлено вимогами сучасного суспільства споживання. У планувальній зоні Долина Дніпра домінують зелені публічні простори, натомість відсутні площі та ТРЦ (за виключенням одного).

Важливим є аналіз мережі публічних просторів Києва за зонами містобудівної цінності відносно міського центру (*рис. 2*). Містобудівна цінність території зменшується від Центральної зони до периферії, проте у Середній та Периферійній зонах є ареали із вищою містобудівною цінністю, ніж зональна. Це пов'язане із розташуванням відносно транспортних магістралей, станцій метро, соціальних інфраструктурних об'єктів, зелених публічних просторів.

Центральна зона, яка розміщена виключно на Правобережжі, має найвищий ступінь репрезентації різних типів публічних просторів. Специфічною її рисою є наявність площ, які виконують функції публічних просторів не лише міського,

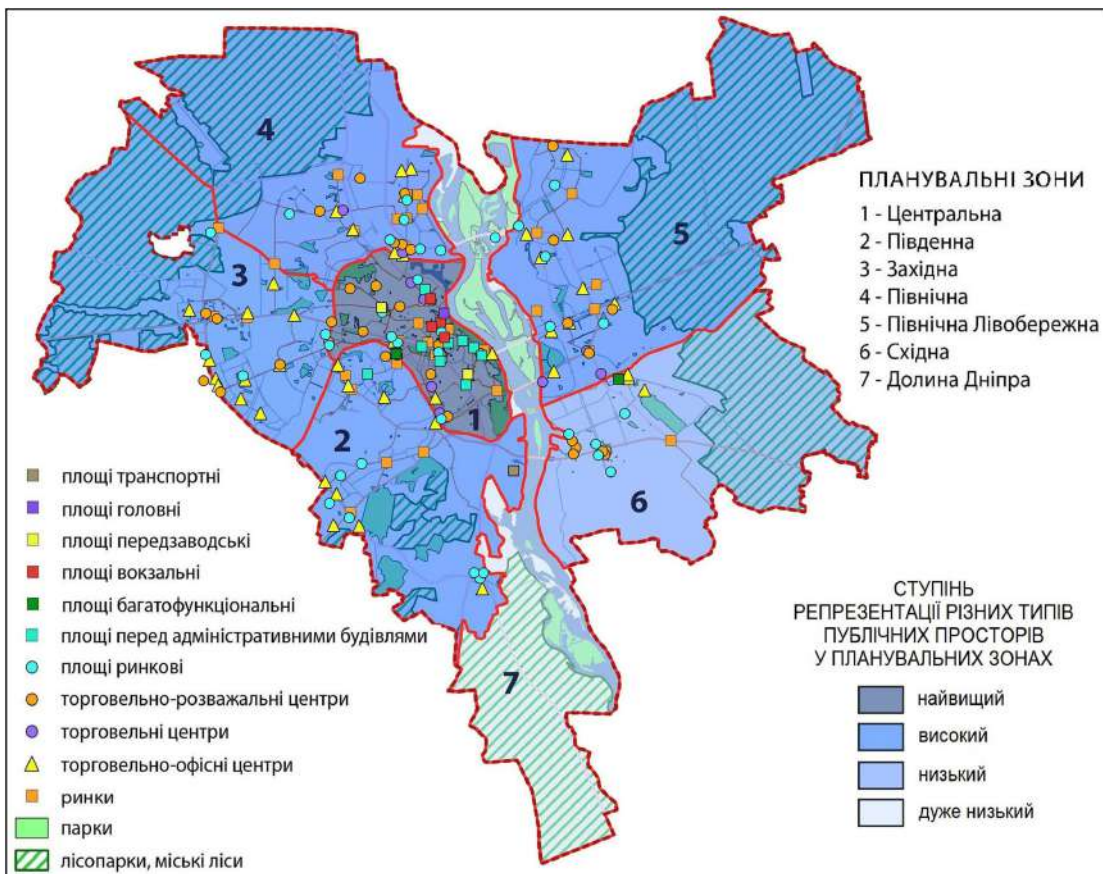

Рис. 1. Розподіл та ступінь репрезентації публічних просторів у планувальних зонах Києва

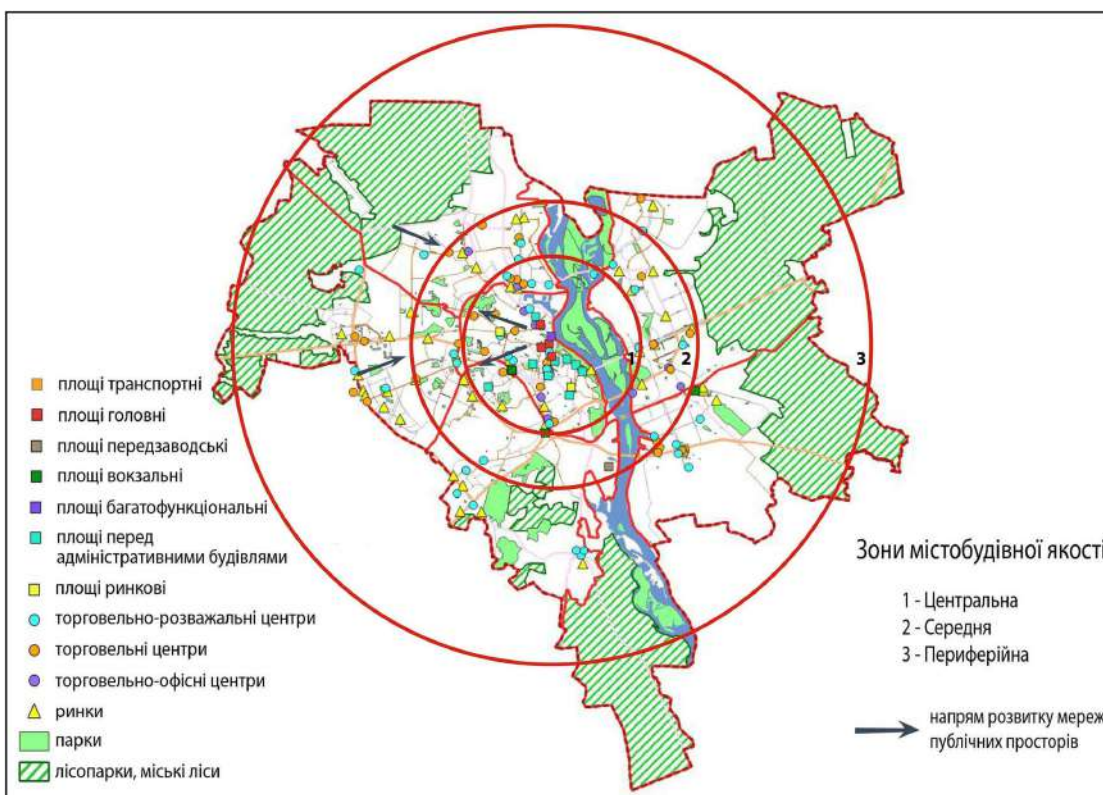

Рис. 2. Модель мережі публічних просторів Києва за зонами містобудівної цінності

але й державного значення. Переважна більшість ТРЦ розташовані у підземному просторі або у будівлях радянських та дорадянських часів, що органічно влились у планувальну структуру міста. Це перші торговельно-розважальні заклади, які збудовані у Києві. Значну територію займають міські парки.

Публічні простори Середньої зони представлені зеленими просторами у житлових масивах та долині Дніпра, набережними, окремими площами, ТРЦ. Розміщення об'єктів є дисперсним, порівняно з центральною зоною. Проте можна виділити декілька ядер концентрації: проспект Степана Бандери, Оболонський проспект, проспект Леся Курбаса на Правобережжі та Броварський проспект і проспект Соборності – на Лівобережжі. Мережа публічних просторів на Правобережжі є розвиненішою, ніж на Лівобережжі. У правобережній частині зони вони розміщені на суміжних з Центральною зоною територіях.

Публічні простори Периферійної зони представлені зеленими просторами у житлових масивах та міській лісопарковій зоні, ТРЦ. Розміщення останніх орієнтоване на основні магістральні дороги, що з'єднують із субурбією. Істотними є відмінності у розвитку мережі публічних просторів право- та лівобережної частин. Так, для останньої характерні незначна кількість ТРЦ та переважання зелених просторів, які представлені здебільшого лісопарками.

Процедурна справедливість: роль громадян у розвитку публічних просторів Києва

Традиційним способом взаємодії міської влади Києва з мешканцями є звернення громадян та громадські слухання. Новими способами взаємодії стали дні «відкритих дверей», електронні інструменти партисипативності в рамках електронної демократії. Це дозволило охопити більшу аудиторію, уникнути частих особистих зустрічей стейкхолдерів та загострення конфліктів у публічній сфері.

У Києві впровадженні такі електронні сервіси взаємодії міської влади та громади, як бюджет участі, електронні петиції, «Контактний центр міста 1551». Останній почав функціонувати з 2013 р. з метою прийому скарг та пропозицій мешканців міста щодо покращення якості життя. За кількістю поданих заявок найпопулярнішими темами є житлове господарство і транспорт. Особливої теми щодо публічних просторів не виділено, що свідчить про низьку кількість заявок

такого змісту.

За даними сайту електронних петицій Київської міської ради (<https://petition.kyivcity.gov.ua/statistic>) у 2015-2017 рр. мешканцями Києва було подано 7146 електронних петицій, з яких підтримано 52. Серед них є пропозиції, які стосуються відкритих публічних просторів (наприклад, створення ландшафтного парку на території Південних Осокорків, збереження парку «Юність», зелених зон навколо НПП «Голосіївський»).

Бюджет участі Києва функціонує з 2016 року, дозволивши мешканцям брати безпосередню участь у прийнятті рішень щодо створення чи модернізації публічних просторів міста. Зрозуміло, що бюджет участі – це не засіб від всіх демократичних хвороб або несправедливого розподілу ресурсів [30]. Проте загалом така форма партисипативності дає підстави для висновку про можливий перехід до третього ступеня сходинок Ш. Арнстайн [26].

За даними сайту громадського бюджету KyivSmartCity (<https://gb.kyivcity.gov.ua/statistics>) у 2017 році було подано 809 проектів, переможцями з яких став 141 проект, а реалізовано 118 проектів. Особливої категорії «публічний простір» не виділялось. Територіальний розподіл проектів-переможців, які стосуються публічних просторів, був таким: найбільша кількість у Північній Лівобережній (13) та Західній (8) планувальних зонах, у Південній, Північній та Східній зонах – по 2, а у Центральній та Долині Дніпра – відсутні. Більшість проектів стосувались облаштування дитячих та спортивних майданчиків, зелених просторів.

У 2018 р. в бюджеті участі було окремо виділено категорію «публічні простори», що свідчить про суспільний інтерес до їх створення та облаштування. Загалом було подано 1137 проектів, з яких переможцями стали 341 (у т.ч. 5% – за категорією «публічний простір»), реалізовано 22. Найбільша кількість проектів-переможців, які стосуються публічних просторів, територіально прив'язані до Південної (5) та Північної (4) планувальних зон. Поряд з традиційними проектами благоустрою скверів, зон відпочинку біля водойм, прибудинкових територій також наявні проекти щодо створення закритих публічних просторів та специфічного облаштування зелених публічних просторів (наприклад, створення коворкінг-центру, екопарку, зони відпочинку з альтернативними джерелами енергії, облаштування безкоштовного театру в парку).

За результатами аналізу проектів бюджету участі Києва можна зробити висновок про певну незадоволеність мешканців міста станом типових за функціональним наповненням відкритих публічних просторів за межами Центральної планувальної зони. Помітною є різниця змісту запропонованих проектів залежно від їх розміщення за напрямом центр-периферія. Так, проекти у межах Центральної планувальної зони стосуються облаштування екопарків, коворкінгових зон, за її межами – переважно дитячих та спортивних майданчиків, скверів.

Висновки

У цьому дослідженні проаналізовано два важливі виміри справедливості у Києві щодо публічних просторів – дистрибутивний та процедурний.

Загалом у Києві спостерігається подібна до більшості європейських та американських міст ситуація щодо нерівномірності забезпеченості різних частин міста публічними просторами. Так, найвищим ступенем репрезентації відкритих та закритих публічних просторів характеризується Центральна планувальна зона.

Аналіз публічних просторів за зонами містобудівної цінності виявив низку проблем. Так, для Центральної зони характерні ущільнення забудови за рахунок зелених публічних просторів, що призводить до виникнення конфліктів, надмірна комерціалізація площ та вулиць, переважання ТРЦ, які надають послуги цінової категорії вище середнього класу, виключення за рахунок обмеження фізичного доступу до внутрішніх дворів «закритих» спільнот, гіпертрофія репрезентативної функції публічних просторів у частині їх облаштування, функціонального наповнення. Для Середньої зони також характерне ущільнення забудови за рахунок зелених публічних просторів, що доповнюється неупорядкованою комер-

ціалізацією публічних просторів, розміщених у зоні впливу транспортних вузлів, відсутністю площ з іншим функціональним призначенням окрім транспортного. У Периферійній зоні спостерігається переважно низька якість відкритих публічних просторів (занедбані вуличні меблі, відсутність функціонального наповнення, яке б відповідало запитам усіх користувачів), прояви асоціальної поведінки, неупорядкована комерціалізація, домінування площ транспортного призначення, низька активність локальних спільнот щодо покращення відкритих публічних просторів, нерівномірна концентрація ТРЦ.

Поєднання результатів дослідження розподілу та ступеня репрезентації відкритих публічних просторів та ТРЦ у планувальних зонах та зонах містобудівної цінності дозволяє виділити два напрями поширення публічних просторів: відцентровий, коли подальший розвиток мережі публічних просторів середньої зони зумовлюється умовами, які склались у центральній, та доцентровий, зумовлений маятниковою міграцією жителів субурбії і пов'язаний із значною концентрацією ТРЦ при головних в'їздах у місто.

Лише із запровадженням бюджету участі в Києві можна говорити про отримання доступу громадян до прийняття рішень щодо створення або оновлення публічних просторів. Відчутною є різниця у задоволенні потреб мешканців якісними відкритими публічними просторами залежно від розміщення.

Новизна дослідження полягає у виявленні особливостей прояву двох аспектів соціально-просторової несправедливості – дистрибутивної в результаті нерівномірного розподілу різних типів публічних просторів за планувальними зонами і зонами містобудівної цінності та процедурної через впровадження засад партисипативного міського планування в Києві.

References [Література]

1. Whyte H.W. (2000). *How to Turn a Place Around. A Handbook for Creating Successful Public Spaces*. Projects for Public Space Inc. 121 p.
2. Kabisch N., Haase D. (2014). Green justice or just green? Provision of urban green spaces in Berlin, Germany. *Landscape and Urban Planning*, 122, 129-139.
3. Xu C., Haase D., Pribadi D.O., Pauleit S. (2018). Spatial variation of green space equity and its relation with urban dynamics: A case study in the region of Munich. *Ecological Indicators*, 93, 512-523.
4. Schindler M., Le Texier M., Caruso G. (2018). Spatial sorting, attitudes and the use of green space in Brussels. *Urban Forestry & Urban Greening*, 31, 169-184.
5. Nasution A.D., Zahrah W. (2014). Community Perception on Public Open Space and Quality of Life in Medan, Indonesia. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 153, 584-594.
6. Low S. (2013). Public space and diversity: Distributive, procedural and interactional justice for parks. In G. Young, & D.

- Stevenson (eds.). *The Ashgate research companion to planning and culture*. Surrey: Ashgate Publishing, 295-310.
7. Schlosberg D. (2007). *Defining Environmental Justice: Theories, Movements, and Nature*. Oxford: Oxford University Press. 238 p.
  8. Wolch J.R., Byrne J., Newell J.P. (2014). Urban green space, public health, and environmental justice: The challenge of making cities 'just green enough'. *Landscape and Urban Planning*, 125, 234-244.
  9. Young I.M. (1990). *Justice and the politics of difference*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 286 p.
  10. Dai D. (2011). Racial/ethnic and socioeconomic disparities in urban green space accessibility: Where to intervene? *Landscape and Urban Planning*, 102(4), 234-244.
  11. Ye C., Hu L., Li M. (2018). Urban green space accessibility changes in a high-density city: A case study of Macau from 2010 to 2015. *Journal of Transport Geography*, 66, 106-115.
  12. Wüstemann H., Kalisch D., Kolbe J. (2017). Access to urban green space and environmental inequalities in Germany. *Landscape and Urban Planning*, 164, 124-131.
  13. Estabrooks P.A., Lee R.E., Gyurcsik N.C. (2003). Resources for Physical Activity Participation: Does Availability and Accessibility Differ by Neighborhood Socioeconomic Status? *Physical Activity Resources*, 25(2), 100-104.
  14. Byrne J., Wolch J., Zhang J. (2009). Planning for environmental justice in an urban national park? *Journal of Environmental Planning and Management*, 52(3), 365-392.
  15. Li H., Liu Y. (2016). Neighborhood socioeconomic disadvantage and urban public green spaces availability: a localized modeling approach to inform land use policy. *Land Use Policy*, 57, 470-478.
  16. Boone C.G., Buckley G.L., Grove J.M., Sister C. (2009). Parks and people: an environmental justice inquiry in Baltimore, Maryland. *Annals of the Association of American Geographers*, 99, 767-787.
  17. Tang B.-s. (2017). Is the distribution of public open space in Hong Kong equitable, why not? *Landscape and Urban Planning*, 161, 80-89.
  18. Schüle S.A., Gabriel K.M.A., Bolte G. (2017). Relationship between neighbourhood socioeconomic position and neighbourhood public green space availability: An environmental inequality analysis in a large German city applying generalized linear models. *International Journal of Hygiene and Environmental Health*, 220, 711-718.
  19. Fan P., Xu L., Yue W., Chen J. (2017). Accessibility of public urban green space in an urban periphery: The case of Shanghai. *Landscape and Urban Planning*, 165, 177-192.
  20. Provotar N.I., Mezentsev K.V., Palchuk M.V. (2019). Social geography of the public spaces: social environment vs peripherality. *Journal of the Belorussian State University. Geography and Geology*, 2, 15-24. [In Russian].
[Провотар Н.И., Мезенцев К.В., Пальчук М.В. Социальная география публичных пространств: социальная среда vs периферийность // Журнал Белорусского государственного университета. География. Геология. 2019. Вып. 2. С. 15-24.]
  21. Shen Y., Sun F., Che Y. (2017). Public green spaces and human wellbeing: Mapping the spatial inequity and mismatching status of public green space in the Central City of Shanghai. *Urban Forestry & Urban Greening*, 27, 59-68.
  22. Michels A., De Graaf L. (2010). Examining Citizen Participation: Local Participatory Policy Making and Democracy. *Local Government Studies*, 36(4), 477-491.
  23. Bernaciak A., Rzeńca A., Sobol A. (2018). "New" public urban space: citizens' initiatives in participatory budgeting in Katowice, Łódź and Poznań. *Miscellanea Geographica – Regional Studies on Development*, 22(4), 197-202.
  24. State Building Code B.2.2-12:2019. (2019). *Territory planning and development*. Kyiv, 177 p. [In Ukrainian].
[ДБН Б.2.2-12:2019. Планування і забудова територій. Київ, 2019. 177 с.]
  25. Mezentsev K., Neugebauer C.S., Mezentseva N. (2017). Civil Society. In: I. Brade, C.S. Neugebauer (eds.). *Urban Eurasia. Cities in Transformation*. Berlin: DOM publishers. 275-282.
  26. Arnstein S.R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216-224.
  27. Mezentsev K., Mezentseva N. (2011). Kyiv's public spaces: availability for population and contemporary transformation. *Journal of Human Geography*, 11(2), 39-47. [In Ukrainian].
[Мезенцев К.В., Мезенцева Н.І. Публічні простори Києва: забезпеченість населення та сучасні трансформації // Часопис соціально-економічної географії. 2011. Вип. 11(2). С. 39-47.]
  28. Mezentsev K.V., Mezentseva N.I., Bura T.L. (2011). Transformation of public spaces in large Ukrainian cities – the case of malls. *Economic and Social Geography*, 63, 174-186. [In Ukrainian].
[Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В., Бура Т.Л. Трансформація публічних просторів у великих містах України на прикладі торговельно-розважальних центрів // Економічна та соціальна географія. 2011. Вип. 63. С. 174-186.]
  29. Mezentseva N., Palchuk M. (2018). Open public spaces of Kyiv in the context of socio-spatial approach. *Economic and Social Geography*, 80, 18-27. [In Ukrainian].
[Мезенцева Н., Пальчук М. Відкриті публічні простори Києва у контексті соціально-просторового підходу // Економічна та соціальна географія. 2018. Вип. 80. С. 18-27.]
  30. Birskyte L. (2013). Involving citizens in public decision making: the case of participatory budgeting in Lithuania. *Financial Theory and Practice*, 37(4), 383-402.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2019